ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ŞI CERCETĂRI
XXVI

Domnului Prof. N. Iorga
profundă admirație
Cluj, 15. I. 1937 Ş. Paşca

NUME DE PERSOANE ŞI NUME DE ANIMALE IN ŢARA OLTULUI

DE

ŞTEFAN PAŞCA
DOCENT LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ

LUCRARE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ
CU PREMIUL STATULUI „ELIADE RĂDULESCU"

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ

DEPOZITUL GENERAL
CARTEA ROMÂNEASCĂ
B-DUL ACADEMIEI, 3—5

BUCUREŞTI
1936

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

Omagiu de respectuoasă recunoştinţă
Domnilor Profesori
SEXTIL PUŞCARIU
cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani
şi
GIANDOMENICO SERRA
sfătuitorului mieu în onomastică

Autorul

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

INTRODUCERE

Onomastica românească, deși n'a fost cu totul desconsiderată, nu s'a bucurat totuși de o desvoltare proporțională cu desvoltarea atât de însemnată pe care au luat-o la noi, în ultimele trei decenii, studiile de linguistică. Importanța ei a fost recunoscută necontenit. Învățații au arătat, nu odată, că ea e în măsură să servească elemente de căpetenie pentru cunoașterea mai temeinică a unor epoci din istoria poporului și a limbii românești.

Întâiu sub presiunea necesității de a aduce cât mai numeroase și cât mai variate probe care să dovedească continuitatea sau lipsa de continuitate — și mai presus de toate întâietatea noastră ca element de baștină în vieața istorică a Daciei — iar mai apoi din curiositate științifică desinteresată, numele proprii românești au format obiectul de cercetare al învățaților. În măsură mai mare elementele toponomasticei românești și, mai limitat, antroponomastica a dat naștere unei bogate recolte de studii, dintre care unele de mare valoare. Din acestea cercetătorul își poate face o ideie relativ exactă asupra trăsăturilor caracteristice pe care le prezintă numele proprii românești din punct de vedere linguistic. Evident, pentru ca onomastica — înțelegând prin acest termen toponomastica și antroponomastica, împreună — să poată lua de aici înainte o desvoltare mai fecundă, trebue să fie fondată pe alte baze. Până acum, învățații, în cea mai mare parte, și-au întemeiat cercetările pe un material unilateral, scos din izvoare de informație restrânse la anumite epoci, sau privind probleme izolate din domeniul onomasticei [1]).

[1]) O bogată și sugestivă informație bibliografică asupra domeniului toponomasticei românești, ne-a dat Iorgu Iordan, *Încercare de bibliografie toponimică românească*, în « Buletinul Soc. Regale române de Geografie », XLVI, 1927 și *Die rumänische Ortsnamenforschung*, în « Zeitschrift für Ortsnamenforschung », I, 1925—1926.

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

Toponomastica românească se mândreşte astăzi totuşi cu câteva lucrări fundamentale, datorite lui Iorgu Iordan [1]), G. Kisch [2]), N. Drăganu [3]) etc. Antroponomastica nu se găseşte în aceeaşi situaţie privilegiată. In afară de preocupări sporadice — şi nu putem uita aici contribuţia savantă a neuitatului V. Bogrea [4]) — nu cunoaştem o bună lucrare de ansamblu asupra numelor de persoană româneşti [5]).

Studiul numelor proprii e mult mai dificil decât acela al numelor comune. Lămurirea originii celor dintâiu necesită documentări mult mai îngrijite şi mai greu de realizat. « Etimologia numelor topice — scrie C. Diculescu [6]) — nu poate avea firește, niciodată, acel grad de certitudine pe care îl au etimologiile celorlalte categorii de cuvinte. Pe când la căutarea prototipelor acestora ne sprijinim atât pe identitatea sau înrudirea înţelesului, la cele dintâiu ne stă la dispoziţie pentru scopul arătat numai partea formală, înţelesul fiindu-ne cu totul necunoscut ».

Evident, greutăţile cele mai mari le întâmpină cel care întreprinde cercetări asupra numelor personale. În adevăr, în vreme ce în domeniul toponomasticei găsim o masă întreagă de nume a căror origine se găseşte fără mare greutate în numele

---

[1]) *Rumänische Toponomastik*, Vol. I—III în « Veröffentlichungen des romanischen Auslandsinstituts der Rheinischen Friedrich Wilhelms Universität », Bonn, Band 6, Kurt Schroeder Verlag, 1924—1926, o foarte sugestivă lucrare de ansamblu toponomastic, bazată pe un material contemporan, privind Vechiul Regat.

[2]) *Siebenbürgen im Lichte der Sprache. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der Karpathenländer*, în « Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde » XLV Band I—II Heft, Sibiiu — Hermanstadt, 1929, cu tiraj special în « Palestra » 165, Leipzig 1929, o lucrare de interes pentru toponomastica transilvăneană.

[3]) *Toponimie şi istorie*, în « Biblioteca Institutului de Istorie Naţională », I, Cluj, 1928, o fericită realizare de studiu toponomastic model, în care se urmăresc istoriceşte elementele toponimice din Nordul Ardealului. În *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*. Acad. Rom., St. şi Cercetări XXI. Bucureşti, 1933 se ia în discuţie un număr mare de elemente onomastice privind un teritoriu mult mai vast.

[4]) *Contribuţii onomastice*, în « Dacoromania » Vol. IV, 1926, p. 659 ş. u., *Glose româneşti în patronimicele armeneşti din Ardeal*, în « I-iul Congres al Filologilor români », Bucureşti, 1926, p. 54 ş. u. şi în numeroasele sale recensii şi articole mărunte, risipite fie prin « Dacoromania », fie prin « Anuarul Institutului de Istorie Naţională » din Cluj, sau aiurea.

[5]) O importanţă excepţională şi pentru antroponomastica românească prezintă lucrarea lui Gustav Weigand, *Die bulgarischen Rufnamen, ihre Herkunft und Neubildungen*, în « XXVI—XXIX. Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig », 1921, p. 104 ş. u.

[6]) *Elementele vechi greceşti în limba română*, în « Dacoromania », Anul IV, p. 493.

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Naţională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

comune sau în apelativele topice existente în limbă, domeniul antroponomasticei nu oferă asemenea avantaj decât în cazuri mai rare. Înţelesul numelor de persoană sau nu s'a cunoscut niciodată de cei care le-au adoptat — ca în cazul numelor de botez şi a unei părţi însemnate din numele de familie — sau s'a pierdut repede. În timp ce numele topice sunt mai conservative, legate fiind de pământul pe care — uneori — numindu-l îl descriu, numele de persoană, care se nasc şi mor cu indivizii care le poartă, sunt supuse unei sorţi mai nesigure [1]). E adevărat, în epocile primitive ale antroponomasticei numele personale erau alese şi date indivizilor dintre acele care descriau împrejurări caracteristice din vieaţa acelora (cf. supranumele din epoca noastră), metafore care făceau aluzie la caracterul fizic sau psihic real sau dorit al individului, sau erau nume de semnificaţie religioasă sau magică. În epoci mai nouă însă, numele de botez s'au dat şi se dau în mod arbitrar, alegându-se din lista celor întrebuinţate prin tradiţie sau introduse prin modă. În acest caz lămurirea originii lor etimologice e mai grea, căci sunt simple etichete, lipsite desăvârşit de sensul originar etimologic, nu mai ilustrează nimic din caracterul specific al individului [2]).

Fiecare nume de persoană îşi are istoria proprie. Interesul antroponomastului nu poate fi exclusiv acela de a lămuri originea etimologică a numelor. Rostul lui e să urmărească prin toate mijloacele de informaţie şi istoria acestor nume pe terenul linguistic unde se întrebuinţează. O asemenea întreprindere e grea şi mai ales de durată lungă. Ea necesită o informaţie largă asupra materialului onomastic general, dar mai ales o scrutare cât mai atentă asupra domeniului vieţii psihologice şi sociale a nucleelor populare izolate. Avem credinţa că, înainte de a se trage concluzii premature din examinarea unui material fagmentar sau unilateral, e nevoe să se elaboreze cât mai multe monografii de onomastică regională, care să nu neglijeze amănuntul. Rezultatele modeste atinse

[1]) Cf. Albert Dauzat, *Les noms de lieux. Origine et évolution*, Paris, 1926, p. 6.

[2]) Mario Roques, în « Revue phil. fr. litt. » XXIII, p. 215 fixează lapidar caracterul numelui propriu: « Il ne signifie pas, il désigne; ce n'est pas un symbol, c'est une étiquette » (ap. Bruno Migliorini, *Dal nome proprio al nome comune*, în « Biblioteca dell' Archivum Romanicum » Seria II, vol. 13, p. 5, nota 1.

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Naţională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

cu aceste monografii vor putea servi, într'un viitor ceva mai îndepărtat, celor care se vor încumeta să elaboreze sinteze în antroponomastica sau în toponomastica românească.

Convinși de necesitatea unor asemenea preocupări față de elementele antroponomasticei românești, am încercat să întreprindem cercetări, după putință minuțioase, pentru adunarea din câte o regiune a teritoriului dacoromân a unui material de nume cât mai complet, dintr'o epocă cât mai îndelungată. Pe baza unui asemenea material se poate aprecia mai sigur istoria numelor noastre proprii și vieața lor intimă într'o regiune și în cadrul antroponomasticei generale românești.

Mai multe motive ne-au determinat să urmărim onomastica Țării Oltului. Înainte de toate importanța pe care, din punct de vedere istoric, o prezintă acest leagăn al românismului, de unde în epoci mai îndepărtate — după tradiție, — și în vremuri mai nouă — după dovezi documentare — s'au produs roiri de populație românească peste munți, alimentând elementul uman de pe versantul de miazăzi al Carpaților, iar în vremuri mai nouă înmulțind elementul românesc din Dobrogea românească. Situația geografică de centru al teritoriului dacoromân a fost de asemenea un îndemn de a porni cu preocupările noastre de onomastică românească dela Țara Oltului. Ne-a favorizat norocul de a descoperi, tocmai pentru această regiune, niște izvoare de informație de importanță excepțională. La Arhivele Statului din Cluj se găsește o bogată colecție de Urbarii făgărășene din sec. XVII—XVIII, din care am extras pe fișe un material foarte bogat. Nu mai e nevoe, poate, să arătăm marea valoare științifică pe care o prezintă materialul cuprins în aceste Urbarii, care redau cu grijă numele tuturor proprietarilor și iobagilor, inclusiv numele copiilor lor, deci a întregii populații românești a satelor din Țara Oltului. În același timp ele înregistrează cu grijă gospodărească proprietatea fiecărui locuitor, indicând, cu numele, locul de pe teritoriul comunei a fiecărei proprietăți. Am întregit materialul scos din Urbarii cu acela atestat în izvoare mai vechi, tipărite, în colecțiile de documente, în hărți, etc., iar asupra materialului contemporan am căutat să

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

cercetăm, pe baza unor chestionare (în special *Chestionarul IV. Nume de loc şi nume de persoană*, Cluj, 1931) trimise intelectualilor localnici în aproape toate satele, materialul comunicat de aceşti intelectuali membri corespondenţi ai Muzeului Limbii Române. În afară de materialul contemporan comunicat de aceşti harnici membri corespondenţi, discutăm în paginile de mai jos şi pe acela, complet, cuprins în Buletinele recensământului din 1930.

Lucrarea de faţă urmăreşte antroponomastica din 64 de localităţi din Ţara Oltului, după cum se vede din harta de mai jos:

Iată legenda acestei hărţi:

0. Racoviţa
1. Porumbacul de jos
2. » de sus
3. Sărata
4. Scorei
5. Streja-Cârţişoara
6. Opra-Cârţişoara
7. Arpaşul de sus
8. Arpaşul de jos
9. Ucea de jos
10. Ucea de sus
11. Viştea de sus
12. Drăguş
13. Corbi
14. Viştea de jos
15. (Beşimbav-)Olteţ
16. Sâmbăta de jos
17. Sâmbăta de sus
18. Lisa
19. Breaza
20. Netot
21. Pojorta
22. Voivodenii Mari
23. Voivodenii Mici
24. Voila
25. Dridif
26. Beclean
27. Luţa
28. Ludişor
29. Iaşi
30. Dejani
31. Vaida-Recea
32. Telechi-Recea
33. Berivoii Mici
34. Berivoii Mari
35. Copăcel
36. Sebeş
37. Mărgineni
38. Hârseni
39. Săscior
40. Săvestreni
41. Ileni
42. Hurez
43. Râuşor
44. Făgăraş
45. Galaţi
46. Mândra
47. Şercăiţa

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Naţională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

48. Toderița
49. Vad
50. Ohaba
51. Şercaia
52. Bucium
53. Şinca Nouă
54. Poiana Mărului
55. Şinca Veche
56. Perşani
57. Grid
58. Părău
59. Veneția de jos
60. Veneția de sus
61. Comana de sus
62. Cuciulata
63. Comana de jos.

Cum în mare parte materialul din această lucrare îl avem din răspunsurile la chestionarul Muzeului, înşirăm mai jos întrebările la care aveau să răspundă membrii corespondenți:

130. La câtă vreme dela naştere se botează un nou născut?
131. După cine i se dă numele?
132. Ce nume se dau noului născut (fată sau băiat) după zilele săptămânii, sau după sărbători?
133. Care sânt cele mai dese nume de botez bărbăteşti la țărani?
134. Care sânt numele de botez pe care le poartă mai des femeile?
135. Care sânt numele de botez ale intelectualilor din comuna D-voastră şi ale copiilor lor: a) *băieți*, b) *fete?*
136. Care sânt în comuna d-voastră cele mai dese nume de botez *bărbăteşti?*
137. Care sânt cele *femeieşti?*
138. Care sânt numele de botez mai puțin obişnuite, la bărbați şi care la femei?
139. Familiile sărace dau aceleaşi nume copiilor lor ca familiile mai bogate sau preferă anumite nume numai?
Care sânt aceste nume?
140. Cum aleg țăranii un anumit nume de botez şi nu altul pe care-l dau noului născut?
141. Este obiceiul ca preotul, naşul sau notarul să recomande părinților un anumit nume pentru noul născut?
142. Ce nume recomandă ei?
143. Care sânt, după părerea țăranilor, numele de botez « boiereşti » sau « domneşti »?

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

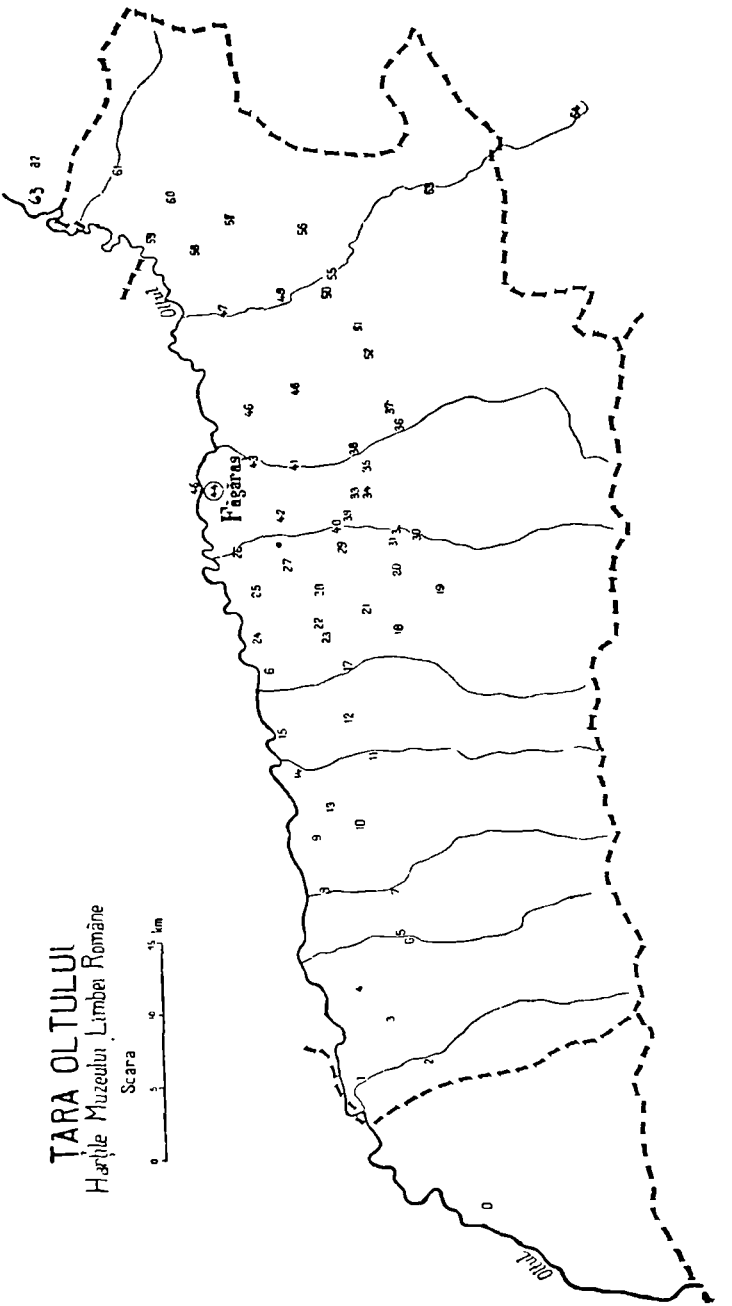

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

144. Ce nume curioase de botez se găsesc în comuna d-voastră?

145. Cam care sânt numele care se dau la doi gemeni?

146. Ce forme desmierdătoare iau numele de botez mai obișnuite, ale copiilor și fetelor când sânt mici (ex.: *Ion*, *Ioniță*, *Ionică*, *Ionaș*, etc. *Maria*, *Măriuca*, *Marița*, etc).

147. Asemenea nume desmierdătoare le rămân până la bătrânețe?

148. Cum se prescurtează cele mai obișnuite nume de botez din comuna d-voastră? (*Constantin* = *Dinu*, *Costi*, *Elisabeta* = *Veta*, etc.).

149. Care sânt numele familiilor de baștină în comuna d-voastră?

150. Ce familii au venit mai târziu în comună?

151. De unde a venit fiecare din acestea și când?

152. Care sânt numele de familie mai rare în comuna d-voastră?

153. Ce nume de familie din comună sânt în legătură cu nume de locuri de pe teritoriul comunei?

154. Există obiceiul ca membrii familiilor dintr'o anumită parte a satului sau de pe o stradă, să poarte un nume de batjocură sau un nume colectiv?

Care sânt aceste nume și de ce se numesc așa?

155. Care sânt numele de batjocură care se dau membrilor din diferite familii din sat?

Care sânt familiile cărora li se dau?

Cine a purtat porecla la început?

De ce i s'a dat?

156. Ce nume de batjocură li se dau în satul d-voastră diferitelor categorii de meșteșugari?

157. Dați lista poreclelor din satul d-voastră, cine poartă fiecare din aceste porecle și pentru ce i s'a dat?

158. Care sânt poreclele femeilor din satul d-voastră, cine le poartă?

159. Sânt în localitate registre vechi de botez, de căsătorii și de morți?

De când datează ele și unde se păstrează?

160. Să se copieze din fiecare registru (matricol) tot al zecelea an, nume de botez și de familie.

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)

161. Ce nume dau țăranii vitelor: a) *boi*, b) *vaci*, c) *capre*, d) *câni*, e) *cai?*

162. Explicați de ce se dă acest nume (după coloare, după ziua în care s'a născut, etc.).

163. Comunicați informațiuni în legătură cu trecutul istoric al comunei.

163. Care este starea materială a locuitorilor din comună?

164. Dacă e obiceiul ca locuitorii din comună să plece în alte regiuni, în anumite epoci ale anului, să se comunice unde se duc ei și ce lucrează pe acolo?

Această înșirare de întrebări care se și repetă, ar putea face loc la obiecțiuni. Cine cunoaște însă psihologia membrilor corespondenți, de multe ori grăbiți, uneori distrați, altădată superficiali, își dă seama că o asemenea repetiție e utilă, fiindcă atrage mai insistent atenția asupra materialului bogat care se poate nota, revizuește informația dată la o întrebare anterioară.

În legătură cu supranumele a fost interesant să se întrebe d e c e se numește în batjocură un individ sau o colectivitate într'un anumit fel. Nu s'a avut însă niciodată iluzia că informațiunile membrilor corespondenți, în această privință, pot avea o valoare probantă la explicarea supranumelor. S'a căutat numai să se constate ambianța semantică în care psihologia populară face să intre fiecare supranume. Din contră, materialul comunicat de corespondenți și informațiunile de ordin semantic date de aceștia, pentru fiecare supranume în parte, ne dovedește cât de eronate pot fi considerațiunile linguistice formulate de cercetătorul prea încrezut în «explicațiile» pe care le dă poporul, azi, unor supranume.

Trebue să exprimăm regretul de a nu se fi avansat ceva mai mult investigația în legătură cu termenii injurioși și calificativele pe care le dă poporul dela țară. Recolta chestionarului era astfel mai bogată și mai prețioasă.

BDD-B612-1 © 1936 Imprimeria Națională
Provided by Diacronia.ro & www.digibuc.ro for IP 3.233.221.42 (2024-03-29 11:13:11 UTC)